

Siyer Öğretiminde Memnuniyeti Belirleyen Faktörler: Şanlıurfa Örneği

Fatma BİLECEN

Yüksek Lisans, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Isparta/Türkiye, fatma_zehra_1984@hotmail.com

Aliye YILMAZ

Dr. Öğretim Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Isparta/Türkiye, aliyeyilmaz@sdu.edu.tr

Araştırma Makalesi

Süreç

Geliş Tarihi: 17.06.2025

Kabul Tarihi: 07.07.2025

Yayın Tarihi: 30.09.2025

İntihal

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Finansman: Yazar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadığını kabul eder.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Telif Hakkı

© Fatma Bilecen- Aliye Yılmaz | Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 (CC BY-NC) International License

Atıf Bilgisi:

Bilecen, Fatma - Yılmaz, Aliye. "Siyer Öğretiminde Memnuniyeti Belirleyen Faktörler: Şanlıurfa Örneği". *Mersin İlahiyat Dergisi* 1/1 (Eylül 2025), 95-112.

Öz

Bu çalışma, Siyer dersinin öğrenci memnuniyeti üzerindeki etkilerini ve Siyer öğretiminde memnuniyeti belirleyen faktörleri analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın amacı, öğrencilerin Siyer dersinin hangi yönlerini daha anlamlı ve gerekli bulduklarını, demografik faktörlerin Siyer öğretiminin genel öğrenci memnuniyetine etkisini ve katkısını ortaya koymaktır. Önceki çalışmalarda bu konu daha çok ders içerikleri kapsamında teorik olarak incelenmiştir. Az sayıdaki saha çalışmasında sınırlı sayıda örneklem kullanılmış ve öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Öğrenci görüşlerine dayanan çalışmalarda ise yüzdesel analizlerle yetinilmiştir. Bu çalışmada, araştırmanın uygulama alanı olarak Şanlıurfa ili seçilmiş ve en az bir dönem Siyer dersini almış 698 ortaokul ve lise öğrencisine yüz yüze anket uygulanmıştır. Katılımcılar, imam hatip ve normal okul türlerinden; kız ve erkek öğrencilerden oluşmakta, bu çeşitlilik aracılığıyla farklı demografik değişkenlerin memnuniyet düzeylerine etkisi karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Araştırmanın kavramsal çerçevesinde Siyer dersi, altı ana başlık altında kategorize edilmiştir. Bu kategoriler üzerinden öğrencilerin memnuniyetleri ölçülmüştür. Çalışmada kullanılan değişkenler STATA programı aracılığıyla regresyon analizleriyle değerlendirilmiştir. Yapılan analizlere göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere, ortaokul öğrencilerinin lise öğrencilerine göre, siyer öğretiminden daha memnun oldukları görülmüştür. Normal okul öğrencilerinin, imam hatip öğrencilerine göre siyer öğretiminden daha memnun oldukları ortaya çıkmıştır. Siyer öğretiminden memnuniyette imam hatip ortaokulu erkek öğrencileri en öndedir. Hz. Peygamber'in aile hayatını kız öğrenciler daha çok önemserken, her iki cinsiyet grubuna göre, Hz. Peygamber'in fiziksel özellikleri daha az ilgi görmektedir. Elde edilen bulgular, Siyer öğretiminin içerik ve yöntem bakımından nasıl geliştirilebileceğine dair önerilere zemin oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Siyer, Siyer Öğretimi, Hz. Peygamber, Öğrenci Memnuniyeti.

Factors Determining Satisfaction in Siyer Teaching: The Case of Şanlıurfa

Fatma BİLECEN

Yüksek Lisans, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Isparta/Türkiye fatma_zehra_1984@hotmail.com

Aliye YILMAZ

Dr. Öğretim Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Isparta/Türkiye aliyeyilmaz@sdu.edu.tr

Research Article

History

Received: 17.06.2025

Accepted: 07.07.2025

Published: 30.09.2025

Plagiarism

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Funding: The author acknowledges that they received no external funding in support of this research.

Competing Interests: The author declares that have no competing interests.

Copyright

© Fatma Bilecen- Aliye Yılmaz | Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 (CC BY-NC) International License

This study aims to analyze the effects of Siyer course on student satisfaction and the factors determining satisfaction in Siyer teaching. The aim of the research is to reveal which aspects of the Siyer course students find more meaningful and necessary, and the effect and contribution of demographic factors on overall student satisfaction with Siyar teaching. In previous studies, this issue has mostly been examined theoretically within the scope of course content. In a small number of field studies, a limited number of samples were used and teacher opinions were consulted. In this study, Şanlıurfa province was selected as the application area of the research and a face-to-face questionnaire was applied to 698 middle and high school students who had taken at least one semester of Siyer course. The participants consisted of male and female students from imam hatip and regular school types, and through this diversity, the effects of different demographic variables on satisfaction levels were comparatively analyzed. In the conceptual framework, the Siyer course was categorized under six main headings. Students' satisfaction was measured through these categories. The variables used in the study were evaluated by regression analysis through STATA program. According to the analyses, it was seen that male students were more satisfied with siyer teaching than female students, and middle school students were more satisfied with siyer teaching than high school students. Normal school students were more satisfied with siyer teaching than imam hatip students. In terms of satisfaction with siyer teaching, imam hatip middle school male students are at the forefront. While the Prophet's family life is more important to female students, the Prophet's physical characteristics are of less interest to both gender groups. The findings will form the basis for suggestions on how to improve Siyer teaching in terms of content and methodology.

Keywords: Islamic History, Siyer, Siyer Teaching, Prophet Muhammad, Student Satisfaction.

Cite as:

Bilecen, Fatma - Yılmaz, Aliye. "Factors Determining Satisfaction in Siyer Teaching: The Case of Şanlıurfa". *Mersin Theology Journal* 1/1 (September 2025), 95-112.

Siyer Öğretiminde Memnuniyeti Belirleyen Faktörler: Şanlıurfa Örneği*

Giriş

Hiz. Peygamber'in hayatı, yüz yıllardır sayısız akademik çalışmaya konu olmaktadır. En temel iki kaynağı Kur'an-ı Kerim ve hadisler olan siyerin ele alınışı ve öğretimi oldukça önem arz etmektedir. İnsanlar siyer eğitimi ile esasında İslam dinini öğretmekte ve öğrenmektedirler. Bu yönüyle hem siyer öğretiminde uygulanacak yöntemler hem de siyer için hangi konuların ele alınması gerektiği, üzerinde durulması gereken ve çözüm bekleyen konulardır.

Siyer, bir tanıma göre Hiz. Peygamber'in hayatını, onun tutum ve davranışlarını, şahsiyetini, İslam dinini tebliğ etme yöntem ve sürecini konu alan ve bu konularda incelemeler yapan eser için kullanılan bir kavramdır.¹ Siyer; "davranış, hal, yol, âdet, bir kimsenin ahlâkı, seciyesi ve hayat hikâyesi" gibi anlamlara gelen sîret kelimesinin çoğuludur.² Sîret kelimesi zamanla sadece Peygamber'in değil, diğer bazı isimlerin de hayatlarını anlatmak için kullanılmıştır. Bu sebeple sadece siyer kelimesi Hiz. Peygamber'in hayatını anlatmak için kullanıldığından diğer kelimelerden ayrılmıştır.³

Siyer, Hiz. Muhammed'in hayatını ele alan bir kavram olması itibarıyla bir anlamda biyografi türüne benzerdir. Bir şahsın hayatı nasıl anlatılırsa, o şahıs insanların algılarında öyle yer edinecektir önermesi bağlamında siyer öğretiminde örneğin sadece savaşları ele almak, Hiz. Peygamber'in hayatının sadece savaşlardan ibaret olduğu algısı oluşturabilir. Bu sebeple Hiz. Peygamber'in hayatını çok yönlü ve bütüncül olarak ele almak önemlidir.

Siyer öğretimi ve Hiz. Peygamber'in hayatı, literatürde çok fazla ele alınıp incelenmektedir. Bu çalışmalardaki içerik, çalışmayı gerçekleştiren kişiden kişiye değişebildiği gibi, ülkeden ülkeye de farklılıklar gösterebilmektedir. Siyer öğretiminde uygulanan yöntemler de benzer şekilde geçmişten günümüze değişiklik gösterebilmektedir. Ancak hepsinin ortak amacının Hiz. Peygamber'in hayatının en doğru şekilde öğretilmesi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İslam dini, tek bir yaratana inanmanın yanı sıra, O'nun yarattığı son Peygamber olan Hiz. Muhammed'in de Allah'ın kulu ve peygamberi olduğu gerçeğine şehadeti esas alır. Bu sebeple Hiz. Peygamber'in hayatı İslam'ın doğuşundan itibaren, hatta öncesi de dâhil, oldukça merak uyandırmaktadır.

Hiz. Peygamber'in doğup büyüdüğü yerler ve İslam öncesi dönem, çocukluğu, aile hayatı, peygamber oluşu ve ilk vahiy alışı önemli evrelerdir. İslam'ı tebliğ faaliyetleri, ilk Müslümanlar, Habeşistan'a ve Medine'ye hicret, Ensar ve Muhacirler, Bedir, Uhud, Hendek gazveleri, Hudeybiye Antlaşması, Mekke'nin fethi, Huneyn ve Tebük savaşları gibi konular da diğer önemli evreler olarak belirtilebilir. Bunların yanı sıra Hiz. Peygamber'in

* Bu makale, Mersin Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin 15 Mayıs 2025 tarihinde düzenlediği 1. İlahiyat Araştırmaları Öğrenci Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan " Siyer (Hiz. Muhammed'in Hayatı) Öğretiminde Memnuniyeti Belirleyen Faktörler: Şanlıurfa Örneği" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir./ This article is the revised and developed version of the unpublished conference presentation entitled "Factors Determining Satisfaction in Siyer Teaching: The Case of Şanlıurfa", orally delivered at the 1. Theological Studies Student Symposium.

¹ İsmail Parlatır. "Siyer". *Açıklamalı İslami Terimler Sözlüğü* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2017), 606.

² Mustafa Fayda "Siyer ve Megâzî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/319.

³ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/319.

hayat ve şahsiyetinin esaslarını anlatan birçok ayet de bir bakıma siyerin planını çizmiştir denilebilir.⁴

Hız. Peygamber'in İslam dini için bu kadar önemli olduğu gerçeğinin bilincinde olan sahâbîlerin, Hız. Peygamber'in hayatının her anını izlemeleri ve kaydetmeleri, siyer ilminin gelişmesinde sahâbîlerin rolünü göstermektedir. "Hadisler, Kur'an ve tefsir kitaplarından sonra siyer ile ilgili kaynakların ikincisini teşkil eder ve Sahâbe neslinin hadislerin rivayet ve tespitinde çok aktif rol oynadıkları" söylenebilir.⁵

Siyer üzerine yazılmış yukarıda belirtilen bu en temel kaynaklara ek olarak sahâbî devrinden sonra da çok sayıda eser ortaya konulmuştur. "Medineli yedi fakihten biri olarak tanınan Urve, siyer esaslarını tespitte öncülük yapmış, Emevî halifeleri Abdülmelik b. Mervân ve Velîd b. Abdülmelik ile Velîd'in yakın adamı İbn Ebû Hüneyde'nin Hız. Peygamber'in gazveleri ve siyerine dair sorularına Medine'den yazılı cevap vermiştir. Urve'nin bu uzun cevapları ilk yazılı siyer metinleri olarak günümüze kadar gelmiştir."⁶

Mûsâ b. Ukbe'nin (ö. 141/758) *Kitâbü'l-Megâzî* adlı eseri, İbn İshak'ın (ö. 151/768) *Sîretü İbn İshâk* adlı eseri, Belâzürî'nin (ö. 279/892) *Ensâbü'l-eşrâf* ve Hız. Peygamber'in yalnızca Medine dönemini konu alan Vâkıdî'nin (ö. 207/823) eseri *Kitâbü'l-Megâzî* önemli siyer eserleridir.⁷ Siyer alanında müstakil eserler telif eden müellifleri şu şekilde özetlemek mümkündür: Zührî (ö. 124/742), Musa b. Ukbe (ö. 141/758), İbn İshak, Ma'mer b. Raşid (ö. 153/770), Ebû Maşer es-Sindî (ö. 170/787), Vakidî ve İbn Sad (ö. 230/845).⁸

Türkiye'de siyer, özellikle Cumhuriyet öncesi dönemde daha çok edebiyat alanında ele alınmıştır. Peygamber sevgisinin işlendiği eserlerde siyere ait unsurların edebi bir dille anlatıldığı görülmektedir. Önceleri daha çok sohbet odalarında anlatılan rivayetlere dayanan siyer, daha sonraları adım adım kitaplaşma sürecine girmiştir. Böylece "bilinen en eski Türkçe siyer kitabı olan Darîr'in *Sîretü'n-nebî* adlı eseri âmâ olan müellifin Memluk sultanlarının sohbet meclislerinde kendisine okunan Arapça siyer kitaplarını mecliste bulunanlara Türkçe anlatması suretiyle ortaya çıkmıştır."⁹ Osmanlı'da ilk siyer eserlerinin daha çok Arapça ve Farsçadan tercüme edilmesiyle ortaya çıkması, esasen Hız. Peygamber'e ve İslam dinine duyulan hassasiyetten kaynaklanmıştır denilebilir. Zira İslam'ın ilk eserlerine bağlı kalıp orijinale sadık olma fikrinin bu hususta etkili olduğu söylenebilir.¹⁰

Siyer tarihi ve buna yönelik ortaya konulmuş eserlerin sayısı burada belirtilmeyecek kadar çoktur. Burada sadece bir kısmını verdiğimiz siyer tarihi üzerine yazılmış eserler, Hız. Peygamber'in hayatına verilen değerin de yansımasıdır. Ancak Hız. Peygamber'in hayatını bilmek kadar, onu diğer insanlara doğru anlatmak da oldukça önemlidir. Bu bağlamda siyer öğretimi konusunda çok farklı yöntemler denenmiştir denilebilir. Şüphesiz siyer öğretiminde tek bir iyi yöntem belirlemek çok kolay değildir. Ancak her durumda siyer öğretiminde oldukça hassas davranılması gerektiği ortadadır.

İslam dininin en temel unsurlarından biri olan Hız. Peygamber'in hayatının önemi kadar, Hız. Peygamber'in hayatının okullarda nasıl öğretilmesi gerektiği de önemlidir. Öğrenme dinamik bir süreçtir. Günümüzün hızlı hayat akışında insanlara verimli bir

⁴ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/320.

⁵ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/321.

⁶ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/321.

⁷ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/322-324.

⁸ Mehmet Özdemir. "Siyer Yazıcılığı Üzerine". *Milel ve Nihal* 4/3 (Haziran 2007), 130-132.

⁹ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/324.

¹⁰ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/324.

şekilde siyer öğretmenin önemi yadsınamaz. Sadece siyer öğretiminde değil, birçok farklı alanda öğrencileri öğrenmeye motive etmek artık oldukça güçleşmiştir. Öğrencilerin odaklanmalarını engelleyen çok sayıda faktör vardır. Sosyal medya, dijital içerikler, gelişmiş oyunlar gibi çok sayıda faktör, öğrencilerin derslere odaklanıp öğrenmeye istekli ve motive olma düzeylerini azaltmaktadır. Bu sorunu aşmak için dijital oyun odaklı öğrenme de dâhil çok sayıda farklı yöntem tavsiye edilmektedir.¹¹ Bu bağlamda öğrencilerin dikkatini çekmek ve onları siyer öğrenmeye motive etmek için geliştirilen bir dijital oyun uygulaması aracılığıyla öğrencilerin siyer öğrenmeye daha ilgili olduklarını ortaya koyan çalışmaların olduğunu vurgulamak gerekir.¹²

Siyer öğretiminde etkili bir yöntemin belirlenmesi kadar, doğru siyer öğretimi de oldukça önemlidir. Özellikle erken yaşta edinilen bilgi, çocukların ileriki yaşlardaki tutumlarını belirleyecektir. İslam dini ve siyer neredeyse aynı düzlemde ele alınan iki olgu olduğu için, doğru siyer öğretimi, aynı zamanda İslam'ı da doğru öğretmek demektir.

Siyer dersinin ilköğretim ve liselerde müfredata girmesi ile beraber bu dersin amacı, kapsamı, eğitim öğretim süreci ve ölçme değerlendirme yöntemi de ele alınması gereken önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³ Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı tüm ilkö, orta ve lise kademelerinde okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi içerisinde Hz. Peygamber'in hayatının bazı bölümleri yer almaktadır. Ayrıca imam hatip ortaokullarında ve liselerinde siyer dersi zorunlu olarak okutulmaktadır. Bunun yanında ortaokul ve liselerde seçmeli ders olarak Hz. Peygamber'in hayatı dersi verilmektedir.¹⁴

Öğrenciler 4. sınıftan itibaren 12. sınıfın sonuna kadar Hz. Peygamber'in hayatına dair dersler almaktadırlar. Hz. Peygamber'in hayatını konu edinen ünitelerde öğrencilerin yaşlarına göre bir sınıflandırmaya gidildiği görülmektedir. Müfredattan da esinlenerek bu çalışmada Hz. Muhammed'in hayatı şu altı genel kategori içinde ele alınmaktadır: Peygamberlik öncesi dönem, Hz. Peygamber ve savaşları, Hz. Peygamber ve aile hayatı, Hz. Peygamber ve insani ilişkileri, Hz. Peygamber ve fiziksel özellikleri ve Hz. Peygamber ve sıfatlarıdır.

Siyer öğretimi üzerine literatürde öğretmen ve öğrenci görüşlerine yönelik az sayıda saha çalışması vardır. Siyer dersi öğretim programını analiz etmek için ortaokul ve liselerde görev yapan 73 öğretmen görüşüne başvuran bir çalışmada öğretmenlerin siyer öğretiminden memnun oldukları bulunmuştur.¹⁵ Diğer bir çalışmada ise bir ilahiyat fakültesinden 160 öğrenci ile anket yapılmış ve öğrencilerin siyer dersine yönelik tutumları ölçülmüştür.¹⁶

¹¹ Yusoff vd., "The Development of 'Sirah Prophet Muhammad (SAW)' Game-Based Learning to Improve Student Motivation", *International Journal of Engineering Trends and Technology (IJETT)*, (2020), 130.

¹² Öğrenme süreçlerine ilişkin farklı uygulamaları ele bazı çalışmalar için bkz. Mustafa, Zaiton ve Hishamuddin Salim. "Factors Affecting Students' Interest in Learning Islamic Education." *Journal of Education & Practice* 3/13 (2012), 81-86; Yeh vd., "Mindful Learning: A Mediator of Mastery Experience during Digital Creativity Game-Based Learning among Elementary School Students." *Computers & Education* 132 (2019), 63-75; Ubale, Adamu Zakiyu ve Abdul Hakim Abdullah. "Impact of Students' Interest on Learning Islamic Education among SMKA Students in Kuala Terengganu, Malaysia." *Mediterranean Journal of Social Sciences* 6/6 S1 (2015), 105; Prensky, Marc. "Digital Game-Based Learning." *Computers in Entertainment* 1/1 (2003), 21.

¹³ Gizem Saygılı - Fatma Songur, "Siyer Dersi Öğretim Programının Değerlendirmesi", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(24), (Nisan 2020), 2618.

¹⁴ Abdullah Ergün, *İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Siyer Dersine Karşı Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği* (Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 10.

¹⁵ Saygılı - Songur, "Siyer Dersi Öğretim Programının Değerlendirmesi", 2631.

¹⁶ Ergün, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin", 4.

Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Siyer dersi öğretimi üzerine özellikle saha çalışmasına yönelik literatür henüz oldukça sınırlıdır. Yapılan az sayıdaki çalışmada düşük sayılı örneklem üzerinden istatistiksel analizler yapılmıştır. Bu çalışma literatürdeki bu boşluğu doldurma hedefiyle siyer dersinin öğrenci memnuniyeti üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın uygulama alanı olarak Şanlıurfa ili seçilmiş ve en az bir dönem siyer dersini almış 698 ortaokul ve lise öğrencisine yüz yüze anket uygulanmıştır.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde kavramsal çerçeveye, çalışmada kullanılan verilerin özellikleri, kodlanması ve istatistiksel analizlerini kapsayan yöntem bölümüne, daha sonra bulgular ve buna bağlı olarak yapılan regresyon test sonuçlarına yer verilecektir. Son olarak çalışmada elde edilen bulgular tartışılacak ve sonraki çalışmalar için öneriler sunulacaktır.

1. Siyer

Siyer kelimesi alan yazında hem Hz. Muhammed'in hayatı hem de onun hayatını anlatan eserler anlamında kullanılmıştır. Kelime özü itibariyle sîret kelimesinin çoğuludur. Sîret ise sözlükte; hal, tavır, tutum, davranış, bir kimsenin hayatı, ahlakı, seciyesi gibi manalara gelmektedir. Aslında bir anlamda siyer bir kişinin biyografisidir denilebilir.¹⁷

Hz. Muhammed'in hayatını konu alan eserlerin zamanla siyer veya siyer-i Nebi kavramıyla özdeşleştirilmesinin nedeni, sîret kelimesinin zaman içerisinde Hz. Muhammed'in hayatının dışında başka bazı şahsiyetlerin de hayatını anlatmak için kullanılmasıdır. Siyer kelimesi ise sadece Hz. Muhammed'in hayatını anlatan eserler için kullanıldığından, bu kavram Hz. Muhammed'in şahsına özel hale gelmiştir.

İslam dininin olduğu gibi siyerin de en temel iki kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in sünnetidir. Siyer bu kapsamda değerlendirilecek olursa, Hz. Muhammed'in soyu, doğumu, gençlik yılları, peygamberlik öncesi hayatı, peygamberlik dönemi hayatı, gazveleri, savaşları, sıfatları, aile hayatı, fiziksel ve karakteristik özellikleri, kısaca Hz. Peygamber'in hayatının tüm detayını konu alır. Bu noktada siyer ile bağlantı önemli bazı kavramları ele almak faydalı olacaktır.

1.1. Megâzî

Siyer kelimesi açısından kavramsal karışıklığa neden olan bir kelime olan megâzî kelimesi, mağzât kelimesinin çoğuludur ve Hz. Muhammed'in gazvelerini anlatmak için kullanılmıştır. Bir dönem siyer ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır ancak daha sonraları sadece Hz. Peygamber'in savaşları için kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda megâzî kelimesi siyerin bir bölümünü anlatan bir kavramdır denilebilir.¹⁸

1.2. Gazve

Arapça gazv kelime kökünden gelen gazve, istemek, niyet etmek, düşmanla savaşmak gibi manalara gelmektedir. İslam geleneğindeki ilk dönem eserlere bakıldığında gazve hem Hz. Muhammed'in bizzat katılmadığı savaşlar için hem de Hz. Muhammed'in tüm seferleri için kullanılmıştır.¹⁹

1.3. Şecere-i Nebî

Kökü itibariyle ağaç anlamında kullanılan şecer²⁰ kelimesi, bir kişinin ilk atalarından itibaren gelen soyunu ifade ettiği için bir ağacın dalları gibi iç içe geçmişliği, aile ve akraba

¹⁷ Ahmet Yaman, "Siyer", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 24 Haziran 2019).

¹⁸ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/319.

¹⁹ Ergün, *İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin*, 10.

²⁰ Nebi Bozkurt, "Şecere", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 24 Haziran 2019).

bağlarını betimlemektedir. Hz. Muhammed'in de soy ağacını aktarmak için çok sayıda eser kaleme alınmıştır ve bunlar bir yönüyle de siyere kaynaklık etmişlerdir.

1.4. Şemâil-i Şerîf

Şemâil²¹ kelimesi huy, ahlak gibi manalarda kullanılmıştır. Hz. Muhammed'in ahlakını, huy ve mizacını, dış görünüşünü ve fiziksel özelliklerini anlatan çok sayıda eser yazılmıştır. Örneğin Tirmizî'nin *Kitabü's-Şemâil* adlı eseri bu alandaki ilk ve en temel eserlerden biridir.²²

Belirtilen kavramların dışında, hilye-i şerîf, gazavâtnâme, mi'râciye, mevlid türü çok sayıda eser kaleme alınmıştır ve bunların hepsi siyerin kaynakları arasında yer almaktadır. Hz. Peygamber'in hayatının bu derece önemli olması, siyer eserlerin de önemini ortaya koymaktadır. Hz. Muhammed'in İslam dini için önemi, ayetlerle de sabittir. Bu sebeple Hz. Muhammed'in hayatını sahâbîler ve daha sonra gelen İslam âlimleri titizlikle kayıt altına almışlardır. Yalnızca Arap yarımadasında değil, daha sonra Müslüman olan bölgelerde de Hz. Peygamber'in hayatını konu alan sayısız eser, siyer külliyyatını oluşturmuştur. Çalışmanın bu kısmında siyer tarihini oluşturan bu eserlere yer verilecektir.

2. Siyer Kronolojisi

İslam dini, tek bir yaratana inanmanın yanı sıra, O'nun yarattığı son Peygamber olan Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve Peygamber'i olduğu gerçeğine de şahadet ister. Bu sebeple Hz. Peygamber'in hayatı İslam'ın doğuşundan itibaren, hatta öncesi de dâhil, oldukça merak uyandırmaktadır.

Bu ilgi yersiz değildir, zira İslam'ın en temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e çok geniş yer ayrılmıştır. Bunlardan bazılarını Mustafa Fayda şu şekilde derlemiştir:

- “Müslümanın Allah ile birlikte Resûlullah'a itaat etmesi (Âl-i İmrân 3/32; en-Nisâ 4/136),
- Onu herkesten fazla sevmesi (el-Ahzâb 33/6) ve örnek alması (el-Ahzâb 33/21) gerektiği,
- Onun âlemlere rahmet (el-Enbiyâ 21/107), ilâhî bir lutuf (Âl-i İmrân 3/164) olarak ve güzel ahlâk üzere (el-Kalem 68/4) gönderildiği,
- Onun vahiy alan bir insan ve son Peygamber olduğu (el-Ahzâb 33/40), ilâhî emir ve yasakları tebliğ edip fertleri ve toplumları arındırma ve onlara kitap ve hikmeti öğretmekle son hak dini yaşayacak bir olgunluğa ulaştırmakla görevlendirildiği (Âl-i İmrân 3/164; el-Cum'a 62/2-3),
- Allah'ın bildirmesi ve istemesi dışında gaybı bilemeyeceği ve mucize gösteremeyeceği (el-En'âm 6/109-110; Yûnus 10/20),
- Allah'ın ona inanıp kendisine yardım etmeleri için diğer peygamberlerden mîsak almış olduğu (Âl-i İmrân 3/81),
- Allah'ın ve meleklerin kendisine salât eyledikleri ve müminlerin de ona salâtüselâm getirmeleri (el-Ahzâb 33/56)²³ gibi âyetler vardır.

İslam'ın en temel kaynağı olan kutsal kitabında kendisine bu kadar yer verilmesi ve Allah'ın (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde doğrudan hitabına mazhar olması, Hz. Peygamber'in hayatının her anının öğrenilmesi ve anlamlandırılması gerektiğini

²¹ M. Yaşar Kandemir, “Şemâil”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 24 Haziran 2019).

²² Zeynep Bölükbaş, *Osmanlı Dönemi Siyer Kültürü ve Kaynakları*, (Aksaray: Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 13.

²³ Fayda. “Siyer ve Megâzî”, 37/319.

insanlara işaret etmektedir. Bu yönüyle Kur'an-ı Kerim'in, siyer ilminin doğuşunun ilk unsuru olduğu söylenebilir.

Hiz. Muhammed'in Kur'an-ı Kerim'de bu derece merkezi bir rol alması, sahabe nesli için, onun hayatının her anını iyi anlamak ve öğrenmek noktasında bir motivasyon kaynağı olmuştur. Böylece sahabe nesli aslında Kur'an-ı Kerim'i ve İslam dinini doğru anlamının, Hiz. Muhammed'in hayatını doğru anlamakla eş değer olduğunu görmüştür. Hiz. Muhammed'in hayatı ile Kur'an-ı Kerim'in bir bütün olduğu gerçeğini idrak eden sahâbîlerin, Hiz. Muhammed'in gazveleri, Mekke ve Medine devri, Hudeybiye sözleşmesi gibi önemli dönüm noktalarını iyi anlamaya çalışmışlardır. Siyer ve megâzîye dair ilk eserler de sahâbîlerin bu olaylara dair rivayetlerine dayanmaktadır. Burada önemli bir hususta, müelliflerin bu eserlerde ele aldıkları rivayetleri Kur'an ayetleri ile ilişkilendirerek aktarmalarıdır. Örneğin Hiz. Muhammed'in amcasının oğlu Abdullah b. Abbas, henüz çocukken, sahâbîlerden Hiz. Muhammed'in katıldığı savaşları ve bunlarla bağlantılı ayetleri dinlemiştir. Bu bakımdan da siyer ilminin doğuşunda Kur'an-ı Kerim'in rolüne dikkat çekmiştir.²⁴

Siyer tarihi açısından belirtilen bu en temel kaynaklara ek olarak sahâbe devrinden sonra da çok sayıda eser ortaya konmuştur. Siyer bilgilerinin, kıssacıların tâbiîn döneminde cami ve özel toplantı yerlerindeki faaliyetleriyle hem yaygınlaştırıldığı hem de destanlaştırıldığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra İslam devletinin yaygınlaşması ve kurumsallaşması süresinde ortaya çıkan hukukî meselelerin çözümü, hicretin tarih ve takvim başlangıcı olması, divan teşkilâtının kuruluş aşamasında sahâbîlerin İslâmiyet'e girişlerinin, başta Bedir olmak üzere kimlerin hangi savaşlara katıldıklarının ve yaptıkları hizmetlerin bilinmesine ihtiyaç duyulması gibi hususlar siyere olan ilgiyi arttırmıştır.²⁵

Ek olarak özellikle Hiz. Osman'ın öldürülmesi sürecinde yaşananlar ve bunun tetiklediği dinî ihtilâflar, İslam'ın yayılması ile beraber Müslümanların fethedilen yeni yerlerde farklı dini inanışta olan insanlarla beraber yaşamaları ve bunun sonucunda karşılıklı etkileşimleri, siyer alanındaki çalışmaların devam etmesinde önemli rol oynamıştır.²⁶

Siyer için oldukça verimli denilebilecek dönemlerden biri olan hicri 2. yüzyılda, Mûsâ b. Ukbe'nin *Kitâbü'l-Megâzî* adlı eserinde Hiz. Peygamberin hayatına dair önemli detayların yer aldığı, öyle ki dönemin iz bırakan olaylarında bir şekilde dahli bulunan kişilerin isim listelerinin bile bulunduğu bilinen bir gerçektir. Tâbiîn asrının sonuna tekabül eden bu dönem siyer açısından oldukça verimlidir. Dönemin âlimleri kendilerinde önce toplanan bazı siyer sayfelerini ve ulaşabildikleri rivayetleri bir fihrist tarzında sınıflandırmışlardır. Öyle ki bu dönemde yazılan eserler, ilk vahyin gelişinden ilk gazvelere, Mekke ve Medine döneminin önemli olaylarından hicrete kadar Hiz. Muhammed'in hayatının önemli olaylarını ve bunlara katılan kişilerin isimlerini dahi ele almaktadır.²⁷

Bir diğer önemli siyer yazarı ise siyer kitaplarına günümüzdeki mevcut şeklini veren İbn İshak'tır. *Sîretü İbn İshâk* isimli eserinde çok önemli hadisleri derleyen İbn İshak, siyer ilmine bu bağlamda önemli katkılar sunan şahsiyetlerdendir. Hiz. Peygamber'in yalnızca Medine dönemini ele alan ve siyer tarihine katkı sağlayan bir diğer önemli isim ise Vâkıdî'dir. Vâkıdî'nin eserinin adı *Kitâbü'l-Megâzî*'dir.²⁸ Vâkıdî eserini yazarken oldukça

²⁴ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/320

²⁵ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/321

²⁶ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/321.

²⁷ Fayda, "Siyer ve Megâzî". 37/322.

²⁸ Fayda, "Siyer ve Megâzî", 37/323.

hassas davranmış, topladığı yazılı rivayetleri, rivayetlerde geçen yer ve isimleri bizzat gidip yerinde görerek doğrulamaya gayret göstermiştir. Hatta savaflara katılan sahabe çocuklarıyla ve torunlarıyla görüşmeye, onlardan bilgiler toplamaya, böylece anlatılan olayların tam tarihlerine kadar doğru tespit edip yazmaya çalışmıştır.²⁹

Siyer tarihinin önemli biyografi yazarlarından sayılan İbn Sa'd, dönemin önemli ilim adamlarından olan hocasının kitaplarından istifade ederek sahâbe, tâbiîn ve tebeu't-tâbiîn'in önemli isimlerinin biyografilerinden oluşan *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*'ini yazmıştır. Bu anlamda İbn Sa'd en eski yazılı siyer eserlerinden birine imza atmıştır.³⁰

İslâm dünyasında fütuhât tarihçisi olarak tanınan Belâzürî'nin *Ensâbü'l-esrâf* isimli eseri, Hz. Peygamber'in hayatını anlatarak başlar. Belâzürî, Resûlullah'ın sıfatları, aile hayatı, âzâtlıları, elbiseleri, atları ve devesi, ganimetten aldığı pay, silâhları, yatağı, müezzini, âmilleri, kâtipleri, isimleri Fâtıma olan nineleri, amcaları, Ebû Tâlib ve çocukları gibi önemli detayları siyerinde ele almıştır.³¹

Özetle siyer alanında müstakil eserler telif eden diğer önemli şahsiyetleri şu şekilde sıralamak mümkündür: Zührî, Musa b. Ukbe, İbn İshak, Ma'mer b. Raşid, Ebû Maşer es-Sindî, Vakidî ve İbn Sad. İçerik olacak bakılacak olursa ilk dönemde siyer türünde eserler vermeye çalışanların odaklandıkları nokta daha çok Hz. Muhammed'in Kur'an-ı Kerim ile ilişkilendiren güzel ahlaki iken, daha sonraları abartıya kaçan bir anlatım söz konusu olduğu söylenebilir. Konular açısından ise peygamberlik öncesi dönem ve Hz. Muhammed'in Mekke hayatına dair kısımlara daha az yer verildiği görülmektedir. Daha sonraki dönemlerde hem bu belirtilen konular hem de Hz. Muhammed'in mucizeleri, savafları, sıfatları konularında yaygınlaşma görülmüştür.³²

Hz. Muhammed'in hayatı yüzyıllardır araştırmalara konu olmaktadır. Bu ilgi şüphesiz onun İslam dininin rehberi olmasından kaynaklanmaktadır. İnsanlar onun hayatını öğrenmeyi ve anlamayı, İslam'ı doğru anlama ve yaşama yolunda vazgeçilmez bir unsur olarak görmüşlerdir. Kur'an-ı Kerim'de kendisinin Allah için ve İslam dini için ne kadar önemli bir şahsiyet oluşu vurgulanmıştır. Ona verilen bu önem karşısında onun yolunu takip etmeye çalışan insanlar da onun hayatının her anını anlamaya ve öğrenmeye ve diğer nesillere aktarmaya gayret göstermektedirler. Siyer tarihi de bir bakıma bu şekilde oluşmuştur denilebilir.

Bir model olarak Hz. Muhammed'in hayatı, nesebi, bebekliği, çocukluğu, gençliği, peygamberlik öncesi hayatı, ilk vahyi alışı, İslam-ı yakınlardan başlayarak tebliği, aile hayatı, evlilikleri, insanlarla ilişkileri, savafları, anlaşmaları, bireysel ve sosyal ilişkileri, şekli, şemai, kısacası tüm hayatı insanların dikkatini çekmiştir. Bu bakımdan tüm bu detaylar etrafındaki insanlar ve sonradan gelen insanlarca toplanmış, muhafaza edilmiştir ve siyer eserleri artmaya başlamış ve bu konuda çok geniş bir literatür oluşmuştur.

3. Yöntem

Siyer öğretiminde memnuniyeti belirleyen faktörleri test etmeyi hedefleyen bu çalışmada bireysel seviyede nicel analiz yöntemi kullanılacaktır. Şanlıurfa'dan ortaokul ve liseden, normal okul ve imam hatipten, kız ve erkek öğrencilerden oluşun 698 katılımcıya yüz yüze anket uygulanmıştır. Anket, siyer öğretiminde memnuniyeti belirleyen faktörleri kapsayan sorulardan oluşmaktadır. Bu konuda memnuniyeti belirleyen çok farklı değişkenler sıralanabilir.

²⁹ Fayda, "Siyer ve Megâzî". 37/322.

³⁰ Fayda, "Siyer ve Megâzî". 37/322.

³¹ Fayda "Siyer ve Megâzî", 37/324.

³² Mehmet Özdemir. "Siyer Yazıcılığı Üzerine", 130-132

Bu çalışmada Hz. Peygamber'in hayatı ile ilgili altı kategoride değişkenler belirlenmiştir ve hem bu değişkenler hem de bağımlı değişken olan "memnuniyet" sorusu 5'li Likert ölçeğine göre kodlanmıştır. Katılımcılar bu değişkenlere "kesinlikle hayır" ve "kesinlikle evet" aralığıyla cevaplar vermişlerdir ve cevaplar 1= daha az memnun, 5= daha çok memnun olarak kodlanmıştır. Bağımlı değişkenler doğrusal olarak kodlandığı için regresyon tekniği olarak en küçük kareler (Ordinary Least Square - OLS) metodu kullanılmıştır. Değişkenlerin özellikleri ve kodlanması Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Değişkenlerin Özellikleri ve Kodlanması

Değişken	Özellik
Cinsiyet	0= Kız, 1= Erkek
Okul	0= Ortaokul, 1= Lise
Okul Türü	0= Normal, 1= İmam Hatip
<i><u>Siyer Dersinde En Önemli Konu</u></i>	
Peygamberlik Öncesi Dönem	1= kesinlikle hayır, 5= kesinlikle evet
H. Peygamber ve Savaşları	1= kesinlikle hayır, 5= kesinlikle evet
H. Peygamber ve Aile Hayatı	1= kesinlikle hayır, 5= kesinlikle evet
H. Peygamber ve İnsani İlişkileri	1= kesinlikle hayır, 5= kesinlikle evet
H. Peygamberin Fiziksel Özellikleri	1= kesinlikle hayır, 5= kesinlikle evet
H. Peygamber ve Sıfatları	1= kesinlikle hayır, 5= kesinlikle evet
<i><u>Memnuniyet</u></i>	
Siyer dersi öğretim şeklinden memnunum	1= kesinlikle hayır, 5= kesinlikle evet

Analizlerde kullanılan OLS regresyon denklemi şu şekildedir:

$$\text{Siyer Öğretiminden Memnuniyet} = \beta_0 + \beta_1(\text{cinsiyet})_i + \beta_2(\text{okul})_i + \beta_3(\text{okul türü})_i$$

Belirtilen denklem çalışmadaki en temel denklemdir ve memnuniyet değişkeni bağımlı, diğer değişkenler bağımsızdır. Buna ek olarak Hz. Peygamber'in hayatı ve diğer bağımsız değişkenler arasındaki ilişki de etkileşim terimi (interaction term) olarak test edilmiştir.

Belirtilen denklemde her bir bağımsız değişkenin memnuniyet üzerine etkisi gösterilmektedir. Denklemdaki β_0 değeri sabit terimi gösterir ve bu değer diğer bağımsız değişkenlerin (cinsiyet, okul, okul türü) 0 olduğu durumda "siyer öğretiminden memnuniyet" değişkeninin katsayı değerine eşittir. İstatistiksel olarak ifade edilecek olursa bu denklem, herhangi bir bağımsız değişkendeki bir birimlik artışın, öğrencilerin siyer dersi öğretiminden memnuniyet seviyesinde neden olduğu pozitif ya da negatif değişimi ifade eder.

Çalışmada uygulanan testler STATA programında yapılmıştır. Regresyon testleri uygulandıktan sonra güvenilirlik için de önce F-testine ($p= 0.000$) bakılmıştır ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Ayrıca değişkenler arasında yüksek etkileşim olup olmadığını anlamak için çoklu-doğrusallık testi (multicolliniarity)

uygulanmıştır. Bu bağlamda değişkenler arasındaki ilişkiyi görmek için Varyans Enflasyon Faktörü (VIF) uygulanmıştır ki bu değer yükseldikçe çalışmadaki testlerin geçerlilik değerleri düşmektedir. VIF değeri 5'ten büyük olursa değişkenler arasında yüksek bağlantı olduğu anlamına gelir. Bu da testlerin anlamlılık derecelerini etkileyerek çalışmanın güvenilirliğini düşürür.³³ Bu çalışmada değişkenlerin VIF değeri 1.10 ve 1.40 arasında olduğu için çalışmadaki testlerin çoklu-doğrusallık bağlamında geçerli ve güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

4. Bulgular

Bu çalışma, siyer öğretimine etki eden bireysel faktörleri nicel analiz yöntemiyle test etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada test edilen değişkenlerin tanımlayıcı istatistik değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

Değişken	Gözlem (N)	Ortalama	Min.	Mak.
Cinsiyet	698	0.53	0	1
Okul	698	0.47	0	1
Okul Türü	698	0.55	0	1
Peygamberlik Öncesi Dönem	698	3.20	1	5
Hız. Peygamber ve Savaşları	698	3.48	1	5
Hız. Peygamber ve Aile Hayatı	698	3.98	1	5
Hız. Peygamber ve İnsani İlişkileri	698	3.89	1	5
Hız. Peygamberin Fiziksel Özellikleri	698	3.01	1	5
Hız. Peygamber ve Sıfatları	698	3.70	1	5
Siyer Dersinden Memnuniyet	698	4.15	1	5

Tablo 2'de görüldüğü gibi değişkenlerin gözlem sayısı (N), 698'dir. Değişkenlerin ortalama değerlerine bakıldığında katılımcıların cinsiyetleri, okulları ve okul türleri yaklaşık olarak %50'dir. Bu bakımdan katılımcılar dengeli dağılmıştır denilebilir. Değişkenlerin ortalama değerlerine bakıldığında siyer dersinde en önemli konular 3.98 ile Hız. Peygamber'in aile hayatı ve 3.89 ile Hız. Peygamber'in insani ilişkileri iken; Hız. Peygamber'in fiziksel özellikleri ve Peygamberlik öncesi dönem konuları daha az önemli olarak görülmektedir.

Cinsiyet, okul ve okul türü değişkenlerinin siyer öğretiminden memnuniyet üzerine etkisini ölçmek için yapılan OLS regresyon testine göre cinsiyet ve okul değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı ($p = 0.000$) iken, okul türü değişkeni anlamlı çıkmamıştır. Cinsiyet değişkeninin katsayısı pozitif, okul değişkeninin katsayısı ise negatiftir. Buna göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre ve ortaokul öğrencilerinin lise öğrencilerine göre siyer öğretiminden daha memnun oldukları söylenebilir. İstatistiksel olarak anlamlı olmasa da, normal okul öğrencilerinin imam hatip öğrencilerine göre siyer öğretiminden daha memnun oldukları gözlemlenmiştir.

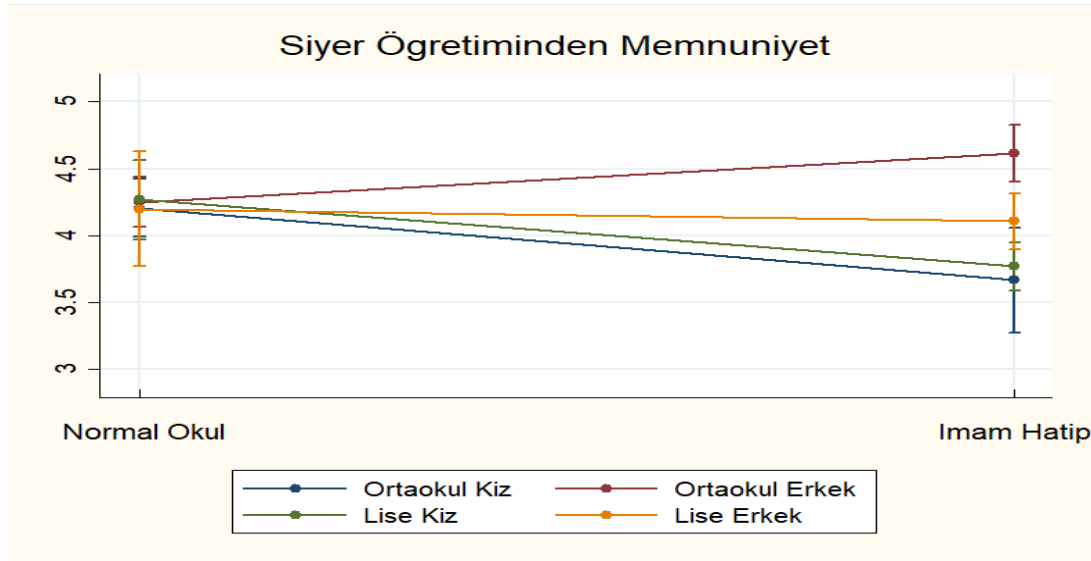
³³ Zeynep Küçükakçalı – Harika Gözükara Bağ, "Comparison of Ordinary Least Squares and Principal Components Regression Analyses", *The Journal of Cognitive Systems (JCS)*, (2022), 7(2), 8.

Cinsiyet, okul seviyesi ve okul türü değişkenleriyle memnuniyet değişkeni arasında bir etkileşim terimi (interaction term) oluşturulmuş ve yapılan regresyon testi anlamlı çıkmıştır (Şekil 1). Şekil 1’de görüldüğü gibi, normal ortaokul ve liselerde hem kızlarda hem erkeklerde siyer öğretiminden memnuniyet katsayısı yaklaşık 4.30’dur. Bu da normal okullardaki öğrencilerin siyer öğretiminden memnun olduklarını göstermektedir. Normal okullardaki en yüksek değer ise lise kız öğrencilerine aittir. İmam hatip okullarına bakılacak olursa hem ortaokulda hem de liselerde kız öğrencilerinin memnuniyetleri 4’ün altına düşmektedir.

En düşük memnuniyet ise ortaokul imam hatiplerdeki kız öğrencilerine aittir. İmam hatip okullarında ise erkeklerin memnuniyetleri, normal okullardaki gibi yüksektir. Erkek imam hatip lisesi öğrencilerinin memnuniyetleri, normal liselerdeki öğrencilere yakın iken, erkek imam hatip ortaokullarında memnuniyet 4.60’a çıkmaktadır. Özetle tüm kademelerde siyer öğretiminden en çok memnun olan öğrenciler, imam hatip ortaokulu erkek öğrencileri iken; en az memnun olan öğrenciler ise imam hatip ortaokulu kız öğrencileridir.

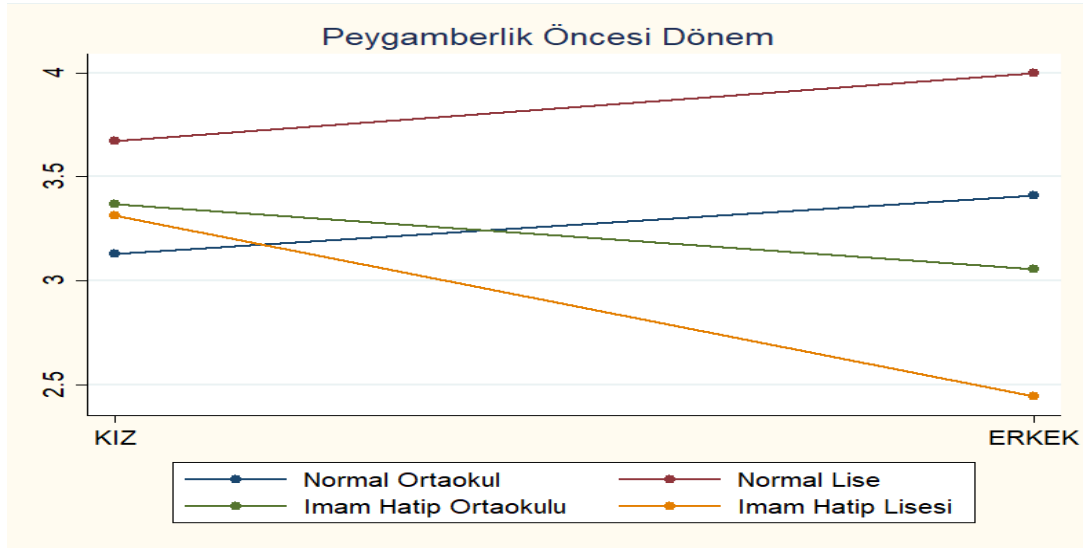
Bu çalışmada siyer öğretiminde Hz. Peygamber’in hayatı altı kategoriye ayrılarak test edilmiştir (Şekil 2-7). Şekil 2’de Peygamberlik öncesi dönem konusuna öğrencilerin bakışı gösterilmektedir. Bu konuda en yüksek memnuniyet, 4 ortalama ile normal lise erkek öğrencilerinde görülmektedir.

Şekil 1. Öğrencilerin Siyer Öğretiminden Memnuniyetleri

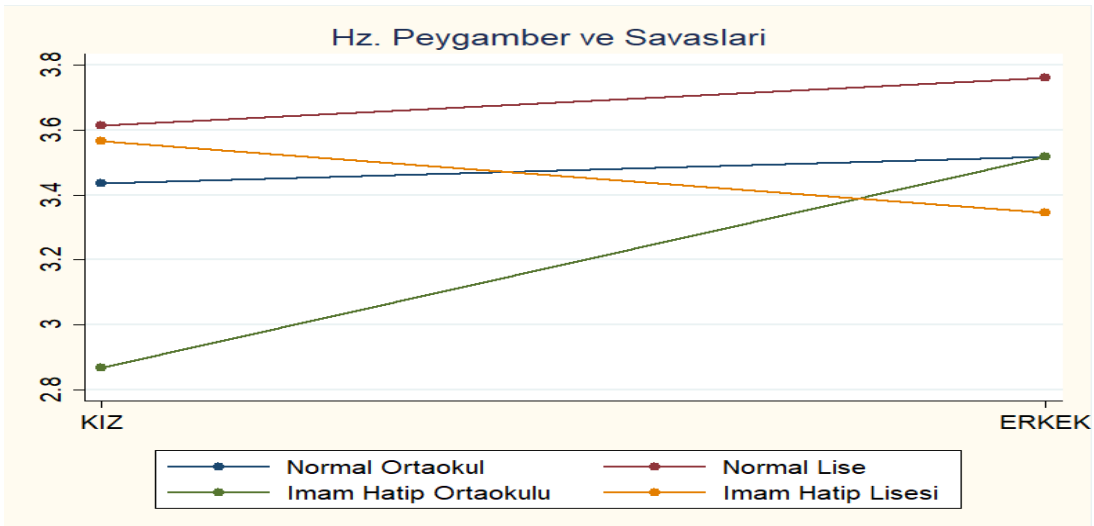
En az memnuniyet ise 2.40 ortalama ile imam hatip lisesi erkek öğrencilerine aittir. Ortaokullara bakıldığında ise, peygamberlik öncesi dönem konusunu normal ortaokullarda kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha önemli görürlerken, imam hatip ortaokullarında kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha önemli görmektedirler.

Şekil 2. Öğrencilerin Peygamberlik Öncesi Dönem Konusuna Karşı Tutumları

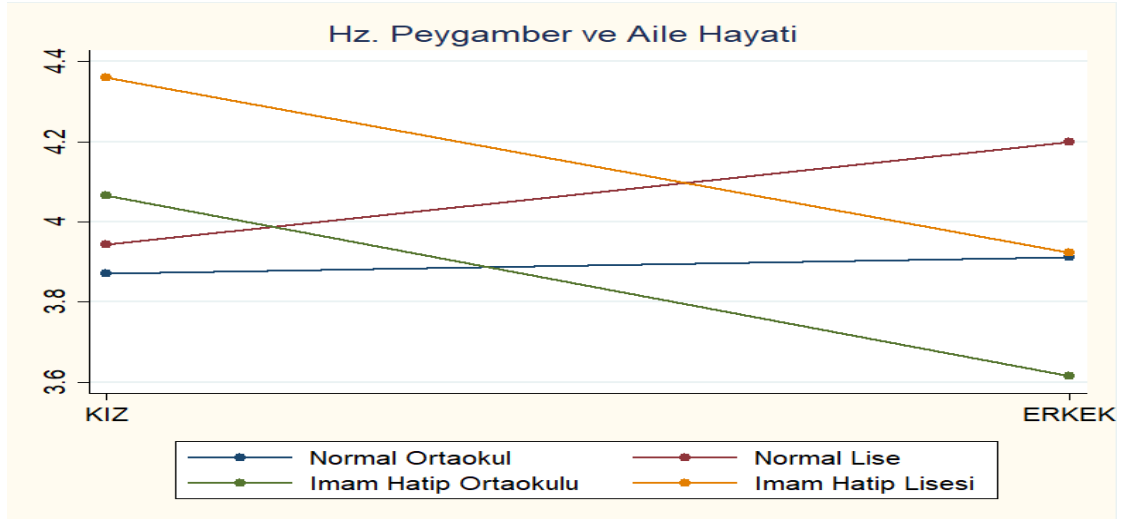
Şekil 3’de Hz. Peygamber’in savaşları konusuna karşı öğrencilerin tutumları gösterilmektedir. Buna göre genel olarak erkek öğrenciler kız öğrencilere göre Hz Peygamber’in savaşları konusunu daha önemli bulmaktadırlar. Bu konuyu en önemli görenler normal lise erkek öğrencileridir (3.74); en önemsiz görenler ise imam hatip ortaokulu kız öğrencileridir (2.86).

Şekil 3. Öğrencilerin Hz. Peygamber ve Savaşları Konusuna Karşı Tutumları

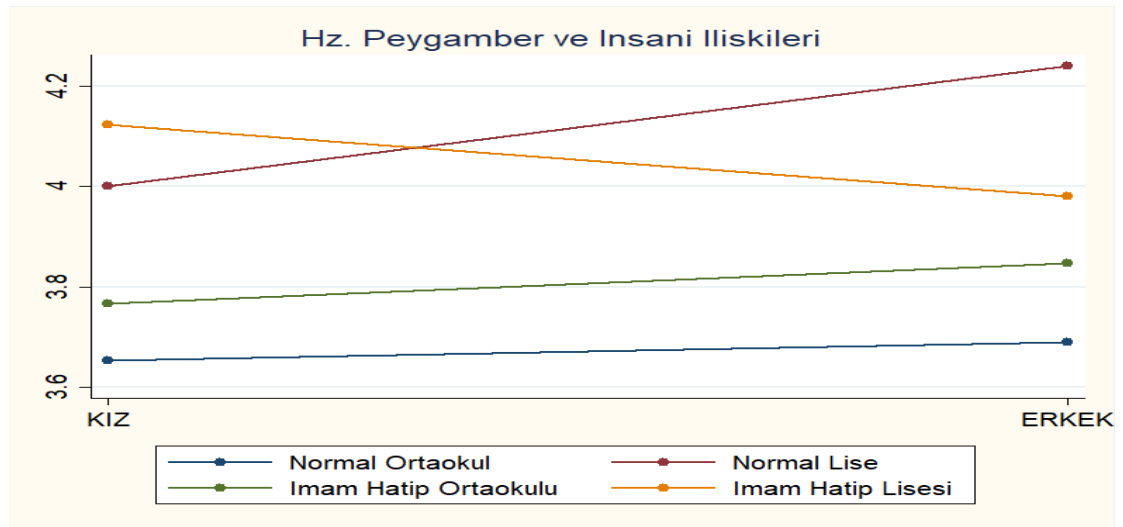
Şekil 4’te Hz. Peygamber’in aile hayatı konusuna karşı öğrencilerin tutumları gösterilmektedir. Bu konuyu hem imam hatip ortaokulları hem de imam hatip liselerindeki kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha önemli görmektedirler. Normal okullarda ise tam tersi durum söz konusudur. Bu konuya en çok önem verenler imam hatip lisesi kız öğrencileri iken, en az önem verenler imam hatip ortaokulu erkek öğrencileridir.

Şekil 4. Öğrencilerin Hz. Peygamber ve Aile Hayatı Konusuna Karşı Tutumları

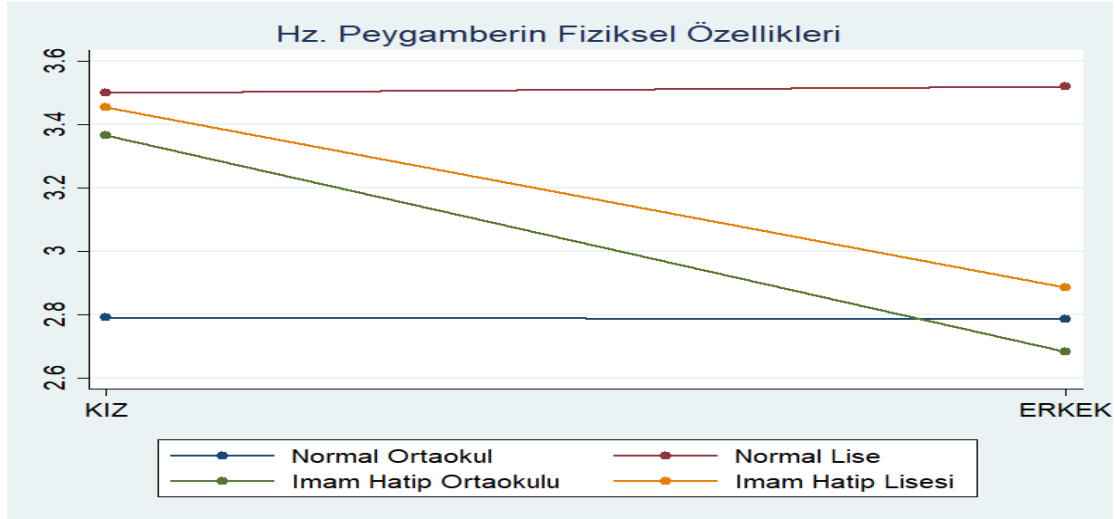
Şekil 5'te Hz. Peygamber'in insani ilişkileri konusuna karşı öğrencilerin tutumları gösterilmektedir. Bu konuda ortaokul öğrencilerinin tutumlarında çok farklılık görülmemektedir. Liselerde ise imam hatip erkek öğrencileri bu konuyu kız öğrencilere daha az önemli görmektedir; normal liselerde ise erkek öğrenciler kız öğrencilere göre bu konuyu daha önemli görmektedirler. En yüksek oran da yine bu öğrencilere aittir (4.25).

Şekil 5. Öğrencilerin Hz. Peygamber ve İnsani İlişkileri Konusuna Karşı Tutumları

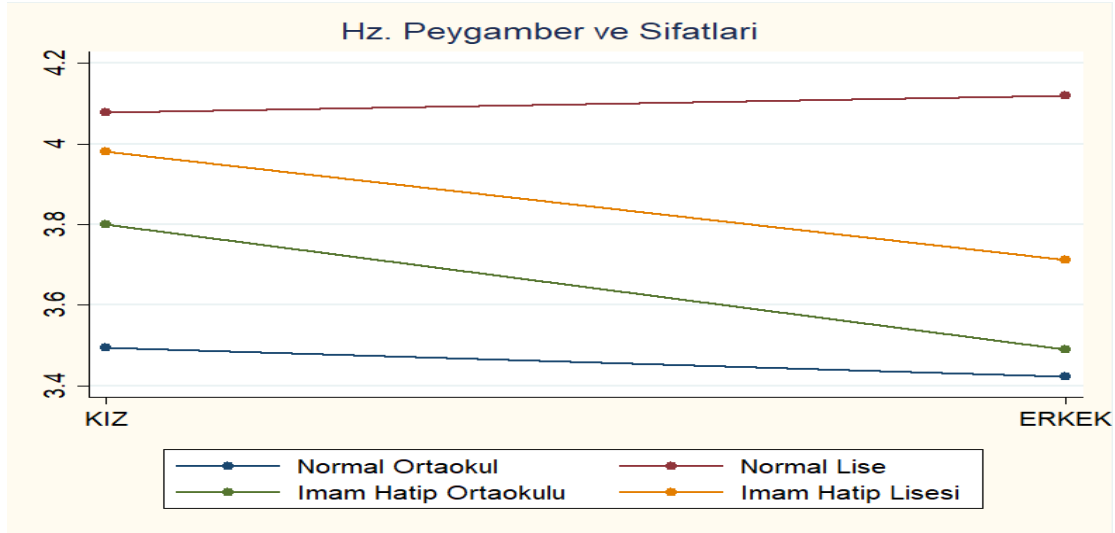
Şekil 6'da Hz. Peygamber'in fiziksel özellikleri konusuna karşı öğrencilerin tutumları gösterilmektedir. Bu konuyu önemli gören öğrenciler en fazla normal lise öğrencileri iken, en az ise imam hatip ortaokulu erkek öğrencileridir. Normal okullarda kız ve erkek öğrenciler arasında bir fark yoktur. İmam hatip okullarında ise kız öğrenciler erkek öğrencilere göre bu konuya daha fazla önem vermektedirler.

Şekil 6. Öğrencilerin Hz. Peygamberin Fiziksel Özellikleri Konusuna Karşı Tutumları

Şekil 7’de Hz. Peygamber’in sıfatları konusuna karşı öğrencilerin tutumları gösterilmektedir. Öğrencilerin bu konudaki tutumları ile Hz. Peygamber’in fiziksel özelliklerine karşı tutumları benzerlik göstermektedir. Ancak öğrenciler, Hz Peygamber’in sıfatlarına, fiziksel özelliklerine göre daha fazla önem vermektedirler.

Şekil 7. Öğrencilerin Hz. Peygamber ve Sıfatları Konusuna Karşı Tutumları

Sonuç

Bu çalışmada siyer öğretiminde memnuniyeti belirleyen faktörleri tespit etmek amacıyla siyer dersini alan öğrencilerle anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Literatüre kıyasla çok daha geniş örneklem kullanılmıştır ve veriler istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin siyer öğretiminden genel olarak memnun oldukları görülmüştür. Siyer öğretiminden memnuniyet diyen öğrencilerin genel ortalaması 5’li ölçeğe göre 4’ün biraz üstüdür. Memnuniyet oranı imam hatip okullarında, normal okullara göre biraz düşmektedir. Bunda imam hatip öğrencilerinin siyer

konusunu daha detaylı analiz etme imkânlarının olmasından ötürü, bu konuya daha eleştirel bakabilmelerinin rolü olabilir.

Konulara göre bakıldığında ise öğrencilerin en çok Hz. Peygamber'in aile hayatı, sıfatları ve insani ilişkileri konularına önem verdikleri görülmektedir. En az önem ise fiziksel özellikleri ve savaşları konularına verilmiştir. Konulara verilen önemde, öğrencilerin yaşlarının ve cinsiyetlerinin rolünün olduğu söylenebilir. Bu bulgular ışığında siyer öğretiminde öğrencilerin daha ilgili oldukları konulara ağırlık verilmesi, siyer öğretiminden elde edilecek verimi arttıracakları öngörülmektedir.

Öneriler: Bu çalışmada Şanlıurfa ilinden ortaokul ve lise öğrencileri ile anket yapılmıştır. Bu bağlamda çalışma verileri Şanlıurfa ile sınırlıdır. Daha kapsamlı analizler yapmak için, farklı şehirlerden öğrencilerle anket yapılabilir ve karşılaştırmalı sonuçlarla genel müfredat için bir tavsiyede bulunulabilir.

Kaynakça

- Azmi, Bilgin A. "Hz. Muhammed'in Muhtasar Şemail-i Şerif Tercümesinde Geçen Vasıfları." *Türkiyat Mecmuası* 26/1 (2016): 81-88.
- Boyacığlu, Ramazan. "Hz. Muhammed'in Vahiy Öncesi Dönemi." *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2001): 5-22.
- Bozkurt, Nebi. "Şecere". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 24 Haziran 2019. <https://islamansiklopedisi.org.tr/secere>
- Bölükbaş, Zeynep. *Osmanlı Dönemi Siyer Kültürü ve Kaynakları*. Aksaray: Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, , 2019.
- Ergün, Abdullah. *İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Siyer Dersine Karşı Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği*. Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, , 2019.
- Fayda, Mustafa. "Siyer ve Megâzî." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (2009), 37/319-326.
- Hamidullah, Muhammed. *Hz. Peygamberin Savaşları*. Çev. Salih Tuğ. İstanbul: 1981.
- Kandemir, M. Yaşar. "Şemâil". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 24 Haziran 2019. <https://islamansiklopedisi.org.tr/semail>
- Küçükakçalı, Zeynep ve Harika Gözükkara Bağ. "Comparison of Ordinary Least Squares and Principal Components Regression Analyses." *The Journal of Cognitive Systems (JCS)* 7/2 (2022), 7-11.
- Mustafa, Zaiton ve Hishamuddin Salim. "Factors Affecting Students' Interest in Learning Islamic Education." *Journal of Education & Practice* 3/13 (2012): 81-86.
- Özdemir, Mehmet. "Siyer Yazıcılığı Üzerine." *Milel ve Nihal* 4/3 (2007): 129-162.
- Parlatır, İsmail. "Siyer." *Açıklamalı İslâmî Terimler Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2017.
- Prensky, Marc. "Digital Game-Based Learning." *Computers in Entertainment* 1/1 (2003): 21.
- Saygılı, Gizem ve Fatma Songur. "Siyer Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi." *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 15/24 (2020): 2615-2639.
- Songur, Fatma. *Siyer Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. "Peygamberimizin Hayatı İHL ve Ortaokul Dersi Öğretim Programı." Erişim 16 Haziran 2025. [http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120191539899-Peygamberimizin%20Hayati%20Ortaokul%20IHL%20\(20.01.2015\).pdf](http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120191539899-Peygamberimizin%20Hayati%20Ortaokul%20IHL%20(20.01.2015).pdf)
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. "Anadolu İmam Hatip Liseleri Siyer Dersi Öğretim Programı." Erişim 16 Haziran 2025. http://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_08/17174813_AYHL_Siyer_2017.pdf
- Tursun, H. K. *Hz. Peygamber'in Hayatını Konu Alan Çocuk Kitaplarındaki Tarihi Bilgilerin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Ubale, Adamu Zakiyu ve Abdul Hakim Abdullah. "Impact of Students' Interest on Learning Islamic Education among SMKA Students in Kuala Terengganu, Malaysia." *Mediterranean Journal of Social Sciences* 6/6 S1 (2015): 105.
- Yaman, Ahmet. "Siyer". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 24 Haziran 2019. <https://islamansiklopedisi.org.tr/siyer>

- Yeh vd., "Mindful Learning: A Mediator of Mastery Experience during Digital Creativity Game-Based Learning among Elementary School Students." *Computers & Education* 132 (2019): 63-75.
- Yıldırım, Bekir. *İmam Hatip Liselerinde Siyer Dersinin Öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Yusoff vd., "The Development of 'Sirah Prophet Muhammad (SAW)' Game-Based Learning to Improve Student Motivation." *International Journal of Engineering Trends and Technology (IJETT)* (2020): 130-134.